

บทที่ 1

บทนำ

1.ความเป็นมา

สำนักงานสถิติแห่งชาติและกรมประมง ได้ร่วมกันจัดทำสำมะโนประมงทะเลมาแล้ว 3 ครั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2510 2528 และ 2538 ตามลำดับ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติโครงสร้างพื้นฐานทางประมงทะเล หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง เนื่องจากการจัดทำสำมะโนประมงทะเลแต่ละครั้งโดยปกติมีระยะเวลายาวนาน 10 ปี ประกอบกับการประมงทะเลมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงค่อนข้างรวดเร็ว จึงได้จัดทำการสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางประมงทะเลทุกระยะ 5 ปี หลังปีที่จัดทำสำมะโนประมงทะเล โดยครั้งแรกได้จัดทำในปี พ.ศ. 2533 และครั้งนี้เป็นการสำรวจครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2543) ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผน กำหนดนโยบาย และประเมินผลการพัฒนาด้านประมงทะเลและเพาะเลี้ยงชายฝั่งของประเทศ ตลอดจน กำหนดมาตรการช่วยเหลือชาวประมงต่อไป

2.วัตถุประสงค์

1. เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานทางประมงทะเลหรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง และ ลักษณะของประชากรของครัวเรือนประมงทะเลหรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง และครัวเรือนลูกจ้างประมงทะเลหรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง
2. เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลรายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนในการทำประมงทะเลขนาดเล็ก
3. เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลจากสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2538

3.ผู้รวม

การสำรวจนี้ผู้รวมครัวเรือน สถานประกอบการ และครัวเรือนลูกจ้างที่ทำประมงทะเลและ / หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง (ไม่รวมครัวเรือนลูกจ้างที่เป็นคนต่างชาติ) ในท้องที่ทั้งในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาลของ 24 จังหวัดชายทะเล โดยแบ่งออกเป็นเขตประมง 5 เขต ดังนี้

เขตประมง 1 เขตตะวันออกของอ่าวไทย มี 3 จังหวัด คือ ตรัง จันทบุรี และระยอง

เขตประมง 2 เขตอ่าวไทยตอนใน มี 7 จังหวัด คือ ชลบุรี ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และเพชรบุรี

เขตประมง 3 เขตอ่าวไทยตอนกลาง มี 3 จังหวัด คือ ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี

เขตประมง 4 เขตอ่าวไทยตอนใต้ มี 5 จังหวัด คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี และนราธิวาส

เขตประมง 5 เขตฝั่งทะเลอันดามัน มี 6 จังหวัด คือ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล

-

2-

4. ข้อมูลที่เก็บรวบรวม

การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางประมงทะเล พ.ศ. 2543 เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ

4.1 ข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานทางประมงทะเลและเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

- การประกอบกิจการทำประมงทะเลหรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ได้แก่ ประเภทของการดำเนินงาน ลักษณะของการดำเนินงาน จำนวนคนทำงาน
- การทำประมงทะเล ได้แก่ ประเภทของเรือประมง ความยาวเรือ กำลังแรงม้า เครื่องมือทำประมง แหล่งทำประมง ฯลฯ
- การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ได้แก่ ชนิดของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง เนื้อที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ลักษณะการถือครองที่เพาะเลี้ยง วิธีการเลี้ยง รวมทั้งข้อมูลพื้นฐานทั่วไปและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบพัฒนา
- สมาชิกในครัวเรือนประมงหรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง และครัวเรือนลูกจ้างประมงทะเลหรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

4.2 ข้อมูลรายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนในการทำประมงทะเลขนาดเล็ก (ประมงพื้นบ้าน) ได้แก่

- รายได้จากการทำประมงทะเล และค่าใช้จ่ายในการทำประมงทะเลขนาดเล็ก
- ทรัพย์สินประเภททุนดำเนินการประมงทะเลขนาดเล็ก

5. เวลาที่อ้างอิง

- 1) วันสำรวจ หมายถึง วันที่ 1 กรกฎาคม 2543
- 2) ในรอบปีที่แล้ว หมายถึง 1 ปี ก่อนวันสำรวจ คือ ตั้งแต่ วันที่ 1 กรกฎาคม 2542 ถึง 30 มิถุนายน 2543

6. คำนิยามและการจัดจำแนก

6.1 การประมง

หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

6.2 การทำประมงทะเล

หมายถึง กิจกรรมเชิงเศรษฐกิจในการจับ ดัก ล่อ ทำอันตราย ฆ่า หรือเก็บสัตว์น้ำที่ยังมีชีวิตอยู่ในที่จับสัตว์น้ำซึ่งเจริญเติบโตโดยธรรมชาติ และไม่เป็นของบุคคล หนึ่งบุคคลใดด้วยเครื่องมือทำการประมง และหมายความรวมถึงการไล่ต้อน การเรียก การล่อ เพื่อการกระทำดังกล่าวหรือด้วยวิธีใด ๆ ในบริเวณน้ำเค็มและน้ำกร่อยเพื่อใช้บริโภค ขาย หรือนำมาแปรรูป ฯลฯ

ไม่รวม การจับเพื่อการแข่งขัน การทดลอง การกีฬา หรือเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ

6.3 การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

หมายถึง กิจกรรมเชิงเศรษฐกิจในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ตั้งแต่ข่อย่อนจนถึงขนาดที่ต้องการในบริเวณน้ำเค็มหรือน้ำกร่อย โดยมีการควบคุมดูแลซึ่งอาจจะให้อาหารหรือไม่ก็ได้

ไม่รวม การเพาะเลี้ยงปลาประเภทสวยงาม การเพาะฟัก และการอนุบาล

ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจะต้องครอบคลุมพื้นที่น้ำจำนวนหนึ่ง โดยไม่คำนึงถึงกรรมสิทธิ์ในการครอบครองแต่อย่างใด และมีการเตรียมที่หรือสร้างอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น บ่อ กระชัง แพ คอก เป็นต้น

6.4 สัตว์น้ำ

หมายถึง ปลา กุ้ง ปู แมงดาทะเล รวมทั้งไข่ของสัตว์น้ำเหล่านี้ทุก ชนิด สัตว์น้ำจำพวกหอย และหอยมุก สัตว์น้ำจำพวกปลิงทะเล ฟองน้ำ และสัตว์อื่นที่อาศัยอยู่ในน้ำ ให้รวมถึงพืชน้ำ เช่น สาหร่ายทะเล และพันธุ์ไม้น้ำอื่น ๆ ด้วย

6.5 เนื้อที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

หมายถึง พื้นที่น้ำทั้งหมดของอุปกรณ์ที่ใช้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ได้แก่ บ่อ กระชัง แพ คอก เป็นต้น และให้รวมพื้นที่คันดินและขอบบ่อด้วย

6.6 วิธีการเพาะเลี้ยง ในการสำรวจนี้แบ่งวิธีการเพาะเลี้ยงตามประเภทของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง ดังนี้

6.6.1 การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล แบ่งวิธีการเลี้ยงตามเทคโนโลยีการเลี้ยงออกเป็น 3 วิธี ดังนี้

1) **พัฒนา** หมายถึง วิธีการเลี้ยงที่มีเงื่อนไข ดังนี้

- (1) ปล่อยลูกกุ้ง 24,000 ตัวขึ้นไปต่อไร่
- (2) ให้อาหารทุกวัน ๆ ละประมาณ 3 - 5 ครั้ง
- (3) ใช้เครื่องตีน้ำ 1 เครื่อง ต่อพื้นที่ผิวน้ำ 1 - 2 ไร่

2) **กึ่งพัฒนา** หมายถึง วิธีการเลี้ยงที่มีเงื่อนไข ดังนี้

- (1) ปล่อยลูกกุ้งต่ำกว่า 24,000 ตัวต่อไร่
- (2) ให้อาหารเสริมบ้าง ในอัตราที่เหมาะสมหรือไม่ให้เลยก็ได้ ส่วนเครื่องตีน้ำจะใช้หรือไม่ก็ได้

3) **ธรรมชาติ** หมายถึง การเลี้ยงที่มีการปล่อยน้ำเข้านาุ้ง เพื่อรับเอาลูกพันธุ์และอาหารตามธรรมชาติเข้ามาทั่วไวกายในบ่อเลี้ยง โดยไม่มีการปล่อยลูกกุ้งจากการเพาะฟักเสริม และไม่มีการให้อาหาร

6.6.2 การเพาะเลี้ยงปลา จำแนกออกเป็น 2 วิธี คือ การเลี้ยงในบ่อ และในกระชัง

6.6.3 การเพาะเลี้ยงหอย วิธีการเลี้ยงที่สำคัญมี 4 วิธี คือ

- 1) การเลี้ยงแบบใช้แท่งซีเมนต์ หลอดหรือท่อซีเมนต์ หรือหลักไม้
- 2) การเลี้ยงแบบแขวน
- 3) การเลี้ยงแบบหว่านกับพื้นทะเล
- 4) วิธีการอื่น เช่น การเลี้ยงหอยแครงในบ่อเลี้ยงกุ้งธรรมชาติ

6.6.4 การเพาะเลี้ยงปู แบ่งได้ 2 วิธี คือ เลี้ยงในบ่อ และในคอก

6.7 เรือประมง

หมายถึง ยานพาหนะทางน้ำทุกชนิดที่ใช้ทำประมงทะเลในรอบปีที่แล้ว และอยู่ในครอบครอง ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2543 แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

- 1) เรือไม่มีเครื่องยนต์
- 2) เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ (เรือหางยาว)
- 3) เรือมีเครื่องยนต์ในเรือ (เรือมีเครื่องยนต์กลางลำ) ซึ่งสามารถจำแนกขนาดเรือตามระวางบรรทุก (ตันกรอส) ของเรือแต่ละลำ

6.8 ครีวเรือประมง

หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการทำประมงทะเลและ /หรือ เพาะเลี้ยงชายฝั่งในรอบปีที่แล้ว ซึ่งจำแนกตามประเภทของการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) ดำเนินงานเป็นของตนเอง หมายถึง ครีวเรือส่วนบุคคลที่ทำประมงทะเลและ /หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่งด้วยการลงทุนทุกอย่างของตนเองแต่ผู้เดียว
- 2) ดำเนินงานร่วมกัน หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำประมงทะเลและ /หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่งภายใต้การดำเนินงานร่วมกันของครีวเรือส่วนบุคคล ตั้งแต่ 2 ครีวเรือขึ้นไป ซึ่งอาจเป็นการลงทุนเงินร่วมกัน หรือจัดหาเรือและเครื่องมือทำประมง หรือที่ดินและอุปกรณ์ในการเพาะเลี้ยงร่วมกัน เป็นต้น โดยครีวเรือที่มาดำเนินงานร่วมกันจะต้องมีส่วนในการตัดสินใจรับผิดชอบในการทำประมง/เพาะเลี้ยงชายฝั่งและมีผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินงานร่วมกัน

3) ดำเนินงานในรูปบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำประมงทะเลและ/หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่งที่ดำเนินงานในรูปบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

6.9 ครั้วเรือทำประมงทะเล

หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำประมงทะเลอย่างเดียว หรือทำทั้งประมงทะเลและเพาะเลี้ยงชายฝั่งในรอบปีที่แล้ว

ขนาดของการดำเนินงานของครั้วเรือทำประมงทะเล พิจารณาจากประเภทและขนาดของเรือที่ใช้ทำประมง ดังนี้

1) ไม่ใช้เรือ หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำประมงทะเลโดยไม่ใช้เรือประมง ได้แก่ การเก็บรวบรวมสัตว์น้ำ

2) ใช้เรือไม่มีเครื่องยนต์ หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำประมงทะเลโดยใช้เรือไม่มีเครื่องยนต์ (เรือพาย) อย่างเดียว และไม่ใช้เรือประมงประเภทอื่นเลย

3) ใช้เรือมีเครื่องยนต์นอกเรือ (เรือหางยาว) หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำประมงทะเล โดยใช้เรือหางยาวอย่างเดียว หรือใช้เรือหางยาว และเรือไม่มีเครื่องยนต์

4) ใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรือ หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำประมงทะเลโดยใช้เรือมีเครื่องยนต์ในเรืออย่างเดียว หรือใช้เรือประเภทอื่นในการทำประมงร่วมด้วยก็ได้ นอกจากนี้ยังได้จำแนกขนาดของการดำเนินงานออกตามผลรวมของระวางบรรทุก (ตันกรอส) ของเรือทุกลำที่ใช้ ดังนี้

น้อยกว่า 5 ตันกรอส

5 - 9 ตันกรอส

10 - 19 ตันกรอส

20 - 29 ตันกรอส

30 - 49 ตันกรอส

50 - 99 ตันกรอส

100 ตันกรอสขึ้นไป

6.10 ครั้วเรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งอย่างเดียว หรือทำทั้งประมงทะเลและเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ในรอบปีที่แล้ว

ในการสำรวจครั้งนี้ ได้กำหนดขนาดของการดำเนินงานของครัวเรือนเพาะเลี้ยง
ชายฝั่งตามประเภทของสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยงเป็นหลัก ซึ่งทำรายได้ให้กับครัวเรือนมากที่สุด แบ่งเป็น 5
ประเภท คือ การเพาะเลี้ยงกุ้ง ปลา หอย ปู และสัตว์น้ำอื่น

6.11 ครัวเรือนลูกจ้างประมง

หมายถึง ครัวเรือนที่มีสมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นลูกจ้างทำประมงทะเล
และ/หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ให้กับครัวเรือนอื่นหรือสถานประกอบการอื่น โดยที่ไม่ได้ทำประมงทะเลหรือ
เพาะเลี้ยงชายฝั่งของตนเอง ในรอบปีที่แล้ว

6.12 ชาวประมง (คนทำงานประมงทะเล)

หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป ซึ่งออกทะเลทำประมงในรอบปีที่แล้ว
จำนวนชาวประมงในการสำรวจครั้งนี้แยกออกเป็น

1) จำนวนชาวประมงในช่วงที่ใช้คนมากที่สุด หมายถึง จำนวนชาวประมงที่ออก
ทะเล ณ เวลาที่ครัวเรือนทำประมงทะเลต้องใช้คนมากที่สุด จำนวนชาวประมงดังกล่าวประกอบด้วยสมาชิก
ในครัวเรือน และลูกจ้าง

2) จำนวนชาวประมง ณ วันสำรวจ (1 กรกฎาคม 2543) หมายถึง จำนวนสมาชิก
ในครัวเรือนที่ออกทะเลทำประมง ซึ่งประกอบด้วย ครัวเรือนที่ทำประมงทะเลของตนเอง ครัวเรือนที่
ดำเนินงานร่วมกับครัวเรือนอื่น และครัวเรือนลูกจ้างประมงทะเล

6.13 คนทำงานเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

หมายถึง สมาชิกในครัวเรือนหรือลูกจ้างที่ทำงานเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง
เป็นประจำสม่ำเสมอ เช่น การขุดลอก ซ่อมแซม ปรับปรุงบ่อ การสูบน้ำเข้า - ออกจากบ่อ ให้อาหาร
จับสัตว์น้ำ ฯลฯ ไม่รวม ผู้ที่ทำหน้าที่บริหารวางแผนและจัดการ เสมียน เจ้าหน้าที่ธุรการ

7. มาตรการและสัญลักษณ์

1 ไร่ = 1,600 ตารางเมตร = 0.16 เฮกตาร์ = 0.4 เอเคอร์
- = ไม่มี